

DE MAATSCHAPPELIJKE STAGE VO IN DE ERFGOEDSECTOR

NULMETING IN OPDRACHT VAN ERFGOED NEDERLAND

RUUD DUVEKOT

COFOpa

Wanneer mensen hoofdzaak zijn

COLOFON

De maatschappelijke stage VO in de erfgoedsector **Eindrapport**

Velperbinnensingel 9
6811 BP Arnhem
026 4460570 (Tel)
026 4461794 (Fax)

Uitgave

Cofora
Velperbinnensingel 9
6811 BP Arnhem
T 026 4460570
F 026 4461794
E info@cofora.nl
W www.cofora.nl

Ontwikkeling enquête

Drs. Ruud Duvekot

Eindrapportage

Drs. Ruud Duvekot

Verwerking resultaten

Brenda Boerboom
Rigo van Raai

Eindredactie

Rigo van Raai

Vormgeving

Rigo van Raai
Henry Peters – Zodan

Bronvermelding:

Deze nulmeting is uitgevoerd op basis van het adressenbestand van Erfgoed Nederland. Een vermelding van overige bronnen is aan het einde van dit rapport opgenomen.

© 2008 – Cofora

Cofora® en het Cofora logo zijn geregistreerde handelsmerken van Cofora BV.

INLEIDING	5
1. DE MAATSCHAPPELIJKE STAGE: HET PERSPECTIEF VAN SCHOOL EN LEERLING	7
1.1 Omvang en spreiding pilot 2007-2008	7
1.2 Jaargangen	8
1.3 Stageplaatsen	9
1.4 Inbedding	9
1.5 Leereffecten	10
1.6 Verbinding met erfgoed	11
2. ERFGOEDSECTOR EN MAATSCHAPPELIJKE STAGE: HET KWANTITATIEVE ONDERZOEK	13
2.1 De enquête	13
2.2 Erfgoedsectoren en stages	15
2.3 Deelconclusies kwantitatief	16
3. DE ERFGOEDSECTOR EN DE MAATSCHAPPELIJKE STAGE: HET KWALITATIEVE ONDERZOEK	17
3.1 De interviews	17
3.2 De regionale pilots	19
3.3 Algemene conclusies kwalitatief	20
4. CONCLUSIES EN STAPPENPLAN	21
4.1 Conclusies en aanbevelingen	21
4.2 Stappenplan	24
BRONNEN	27

INHOUDSOPGAVE

De maatschappelijke stage VO in de erfgoedsector **Eindrapport**

Velperbinnensingel 9
6811 BP Arnhem
026 4460570 (Tel)
026 4461794 (Fax)

INLEIDING

De maatschappij ontwikkelt zich in toenemende mate als 'een lerende samenleving'. Waar de leraar vroeger vooral de rol vervulde van kennisoverdrager en de leerlingen als kennisontvangers werden gezien, is de trend dat de sturing van het leerproces voor een deel ook bij de leerlingen komt te liggen en bij buitenschoolse leeromgevingen. Dit stelt nieuwe eisen aan de overdracht van kennis en aan de vormgeving van het leerproces zelf, ook buiten de school.

Opmerkelijk is in dit verband dat voor de maatschappelijke stage die vanaf 2011 verplichte kost wordt voor het Voorgezet Onderwijs, al zoveel animo is. Het lijkt alsof de maatschappelijke stage zich aandient als een ideale proeftuin om aan de moderne eisen die aan 'het leren in het voortgezet onderwijs (VO)' worden gesteld, te kunnen voldoen.

Erfgoed Nederland componeert momenteel een plan van aanpak voor het stimuleren van maatschappelijke stages in de erfgoedsector. Erfgoed Nederland heeft daartoe zelfs een intentieverklaring getekend met de staatssecretaris van OCW om vanaf 2011 structureel 2.000 stageplaatsen te leveren voor de - in het kader van de invoering in datzelfde jaar - Maatschappelijke Stage in het voortgezet onderwijs. De komende jaren wordt gewerkt aan het daadwerkelijk kunnen realiseren van deze intentie.

Op dit moment lopen de meeste leerlingen stage in de zorg, of in de sport- of natuursector. Erfgoed Nederland wil onderzoeken wat de mogelijkheden zijn voor stages in musea, archieven, bij monumenten en archeologie.

In 2008 is dit exploratieve onderzoek uitgevoerd met als onderzoeksvragen:

1. In welke erfgoedinstellingen wordt de maatschappelijke stage (al) uitgevoerd of is de maatschappelijke stage in ontwikkeling?
2. Op welke wijze krijgt de maatschappelijke stage vorm?
3. Welke infrastructuur is er rondom de maatschappelijke stage opgebouwd?
4. Participeren de erfgoedinstellingen in deze bestaande infrastructuur?
5. Waar zit de meerwaarde van een door Erfgoed Nederland landelijk geregisseerd project? Ofwel, waar bevinden zich de lacunes op het gebied van de maatschappelijke vraag bij erfgoedinstellingen?

Het exploratieve onderzoek heeft het karakter van een nulmeting. Doel van deze nulmeting is de startsituatie van de erfgoedsector bij de invoering van de maatschappelijke stage in kaart te brengen. Deze nulmeting wordt zowel kwantitatief als kwalitatief uitgevoerd en is herhaalbaar.

Alvorens in deze rapportage de verschillende onderzoeksvragen te beantwoorden, wordt een doorkijkje geboden in het fenomeen van de maatschappelijke stage. Aan de hand van een 'groene' pilot in het Amsterdamse voortgezet onderwijs in het schooljaar 2007-2008 wordt verhelderd welke perspectieven de erfgoedinstellingen aanboren via de maatschappelijke stage. Doelen en doelgroepen worden inzichtelijker en daarmee ook de mogelijke of gewenste aanpak vanuit erfgoedinstellingen indien men besluit de maatschappelijke stage te benutten voor ideële en/of praktische doeleinden. Hoofdstuk 2 bevat de analyse van de kwantitatieve onderzoeksvragen. Aan de hand van een schriftelijke enquête is een inventarisatie gemaakt van de animo voor de maatschappelijke stage binnen de erfgoedsector.

INLEIDING

De maatschappelijke stage VO in de erfgoedsector **Eindrapport**

Velperbinnensingel 9
6811 BP Arnhem
026 4460570 (Tel)
026 4461794 (Fax)

In hoofdstuk drie wordt de kwalitatieve analyse gepresenteerd die is opgesteld aan de hand van een enquête onder de twintig regionale pilots die momenteel, verspreid over Nederland, draaien en een serie korte interviews onder een breed palet van erfgoedinstellingen. Afgesloten wordt met conclusies en aanbevelingen, incl. een model-stappenplan, voor de benutting van de maatschappelijke stage in het VO bij erfgoedinstellingen.

1. DE MAATSCHAPPELIJKE STAGE: HET PERSPECTIEF VAN SCHOOL EN LEERLING

Doel van de maatschappelijke stage is dat alle jongeren tijdens hun schooltijd kennis maken met én een onbetaalde bijdrage leveren aan de samenleving. De stage moet zinvol zijn, vooral voor de leerling die zal merken dat zijn persoonlijke inzet er wel degelijk toe kan doen. Maar ook voor de samenleving die merkt dat er leuke dingen gebeuren met behulp van jongeren die voorheen niet zo zichtbaar en inzetbaar waren voor vrijwilligerswerk. Zo kunnen de voetballertjes van de *f-jes* door een jongere van de school worden begeleid, komt er een feest in de wijk, wordt het netwerkcafé in het zorgcentrum bemenst, wordt een historisch monument opgeknapt of krijgt de bibliotheek extra handjes.

De maatschappelijke stage kan zodoende veel opleveren. Leerlingen ervaren hoe leuk het is iets voor een ander te doen en ze werken aan hun algemene ontwikkeling. Scholen breiden hun netwerk uit en werken samen met vrijwilligerscentrales en stagebieders. Leerkrachten krijgen inzicht in de kracht van buitenschools leren. Het maatschappelijk en vrijwilligerswerk krijgt een nieuw imago. Jongeren brengen hun aanstekelijke enthousiasme in, hun frisse blik, hun creativiteit en hun kennis van ict. Maatschappelijke en vrijwilligersorganisaties krijgen de kans ervaring op te doen met jongeren. Per slot van rekening is de leerling van nu de maatschappelijk betrokken burger en de vrijwilliger van de toekomst en de drager van de samenleving in bredere zin.

De gemeente Amsterdam heeft in het schooljaar 2007-2008 één van de pilots uitgevoerd in het kader van de invoering van de maatschappelijke stage in het groene domein door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Doel van deze pilot met als titel 'Scharrelkinderen in de proeftuin Amsterdam' was het ontwikkelen, aanbieden en inbedden in het schoolbeleid van 'groene' maatschappelijke stageplaatsen en de vormgeving van de benodigde bemiddelingsinfrastructuur.

Als onderdeel van de pilot is een brede nulmeting uitgevoerd die alle - en dus niet alleen de 'groene' - stages in het Amsterdamse VO omvatte (Duvekot 2008). De nulmeting geeft inzicht in het commitment in Amsterdam in het algemeen en in de aard en de omvang van de pilots van de scholen in het bijzonder; daarnaast toont het de mate van inbedding van de maatschappelijke stage in het schoolbeleid, de beoogde effecten voor de leerlingen en de scholen en de benodigde signalen en aanbevelingen voor de verdere invoering in het lopende en komende schooljaar. Deze pilot is in die zin van belang voor de Erfgoedsector omdat de beoogde effecten van de maatschappelijke stage voor school en leerling helder in kaart zijn gebracht. Bij het formuleren van een geëigend plan van aanpak voor benutting van de maatschappelijke stage in de erfgoedsector kan deze informatie behulpzaam zijn.

1.1 Omvang en spreiding pilot 2007-2008

De Amsterdamse pilot is groot te noemen. In totaal komt het aantal deelnemende Amsterdamse VO-scholen uit op een aantal van 34 scholen, oftewel de helft van de Amsterdamse VO-scholen. Er lopen in het schooljaar 2007-2008 naar verwachting 3.323 leerlingen een maatschappelijke stage op een totaal van 14.389 leerlingen binnen de deelnemende scholen. Dat is bijna 25% van het totale aantal leerlingen van deze Amsterdamse VO-scholen.

Schooltype	Aantal stages	Aandeel stages*
Praktijkonderwijs	208	6.3 %
VMBO	1690	50.6%
HAVO	547	16.5%
VWO	878	26.4%
Totaal	3.323	99.8%

* aandeel ten opzichte van het aantal stages van de deelnemende scholen.

Per deelnemende school gaan gemiddeld 98 leerlingen een maatschappelijke stage lopen. De helft daarvan betreft leerlingen uit het VMBO. Het praktijkonderwijs scoort in vergelijking met het landelijke percentage van 5% dat in 2006-2007 werd gescoord iets beter dan gemiddeld (SenterNovem 2007). Ook is de hogere score van het VWO ten opzichte van het HAVO opvallend te noemen.

1.2 Jaargangen

Qua schooltype richten de pilots zich in het VMBO vooral op de klassen die het volgende jaar examen doen. Voor HAVO en VWO ligt het zwaartepunt op het 3e en het 4e schooljaar. De pilots omvatten de volgende schoolklassen:

Klas*	VMBO	HAVO	VWO	praktijkonderwijs
1	1	1	3	-
2	7	1	2	1
3	11	4	5	3
4	2	4	5	3
5			1	1

* meerdere jaargangen kunnen per school zijn genoemd

1.3 Stageplaatsen

De zoektocht van scholen en leerlingen naar stageplaatsen kent een drietal voorkeuren: de sector zorg en welzijn, het basisonderwijs en de kinderopvang. Stages in 'het groen', sport of in de buurt scoren daarnaast ook relatief hoog.

Veel scholen scoren ook in de categorieën 'algemeen'. Bij deze scholen wordt brede werving voorgesteld onder maatschappelijke en/of non-profit organisaties door zowel school als leerling. Zo voert men onder deze noemer stages uit die een breed educatief karakter hebben zoals in natuur- en cultuureducatieprojecten.

Herkomst stages 2007-2008 (gewenst)	Aantal
Zorg & welzijn	22
Sportverenigingen	8
Basisonderwijs	12
Buurtactiviteiten	8
Groenvoorziening of kinderboerderij	8
Kinderopvang (incl. buitenschoolse opvang of peuterspeelzaal)	12
Goede doelen	1
Evenementen binnen de school	1
Algemeen	13

1.4 Inbedding

Bijna alle scholen geven concreet aan waar de stage ingebed gaat worden in de leerdoelen van de school. De stage heeft daarmee niet een vrijblijvend karakter; het is duidelijk dat de scholen de maatschappelijke stage als een serieus fenomeen behandelen en de leerlingen er niet zomaar zonder enige voorbereiding op af sturen. Veel scholen gebruiken als voorbereiding op de maatschappelijke stage: mentorlessen, maatschappelijke schoolprojecten, voorbereidingslessen en terugrapportages. In een enkel geval worden zelfs gedurende 3 maanden zgn. competentielessen voor de leerlingen ingezet ter voorbereiding op de stage. In voorkomende gevallen worden trainingen verzorgd voor docenten die als stagebegeleider gaan functioneren. Er is echter over het algemeen sprake van het vinden van ad-hoc-oplossingen voor de coördinatie van de maatschappelijke stages binnen de school.

Het merendeel van de maatschappelijke stages wordt als volgt ingebed:

- voor het praktijkonderwijs: inbedding in schoolvakken of algemene ontwikkeling.
- voor VMBO meestal gekoppeld aan de theoretische leerweg in de sectoren.
- voor HAVO/VWO: geen bijzondere accenten; koppeling meestal aan de profielen in het studiehuis of aan bepaalde schoolvakken (maatschappij, aardrijkskunde, Nederlands, geschiedenis).

Voor alle schooltypen geldt dat het informele karakter van de stage voorop staat en in dit verband vaak wordt genoemd als buitenschoolse leervorm ten behoeve van de algemene ontwikkeling van de leerling. In alle gevallen worden de stages gekoppeld aan leerdoelen die de generieke kwalificerende

en socialiserende functie van de school betreffen. De beschikbare vormen die recht doen aan zowel het informele karakter als aan de beoogde leerdoelen, zijn reflectieverslagen van leerlingen en referentiebrieven of ervaringscertificaten van de stagegevers.

1.5 Leereffecten

Uit onderzoek onder Amsterdamse VO-scholen in het schooljaar 2007-2008 bleek dat de beoogde effecten met de maatschappelijke stage divers zijn. De nadruk ligt op het behalen van effecten voor de leerlingen. De gewenste effecten voor de scholen zelf spitsen zich toe op het inbedden van de maatschappelijke stage in het schoolbeleid en het leren benutten van buitenschoolse leeractiviteiten. Naast het uitvoeren van de maatschappelijke stages met de daarbij behorende, beoogde effecten voor leerling of school worden de volgende stageoverstijgende doelen regelmatig nagestreefd: afspraken over samenwerking met externe partijen, een begeleidingsstructuur voor de leerlingen, draagvlak creëren bij ouders en het creëren van verhoogde teambetrokkenheid tussen actoren in school en vrijwilligersorganisatie.

Maar, zoals gezegd, de nadruk ligt op de leereffecten voor de leerlingen. Zo worden vooral versterkende effecten gewenst op de gebieden van 'maatschappelijk inzicht' en 'competentieontwikkeling'. Deze categorieën scoren met resp. 23 en 20 procent het hoogst van de zes categorieën. Ook de categorie 'actief kennismaken met vrijwilligerswerk en burgerschap' scoort met ca. 16 procent goed.

De relatief lage score van 13 procent op de categorie 'oriëntatie op loopbaan, studie of beroep' is te verklaren uit het respecteren van het informele karakter van de maatschappelijke stage door de scholen. Men wil over het algemeen geen leerdoelen meegeven die al elders in het schoolprogramma zijn ondergebracht, hetzij in oriëntatie-uren of in beroepsstages.

Met name het 'leren benutten van de buitenschoolse leereffecten' hangt als schooldoelstelling nauw samen met de doelstellingen gericht op competentieontwikkeling. Deze combinatie opent de deur naar onderwijsvernieuwing waarbij gewenste leeropbrengsten in het VO ook behaald kunnen worden via buitenschoolse leeromgevingen.

De manier waarop beoordeeld wordt of de leerling bepaalde, gestelde doelen heeft gehaald hangt af van de mate waarin een school het überhaupt nodig acht de stage te beoordelen. Over het algemeen wordt gewerkt met reflectieverslagen of andere bewijzen van deelname aan de stage zoals getuigschriften of ervaringscertificaten. Belangrijkste beoordelingspunt is het daadwerkelijk én actief deelnemen aan de stage binnen het breed gestelde kader dat de scholen hanteren. Het creëren van meer overzicht in de generieke competentieontwikkeling van de leerlingen kan echter op basis van reflectieverslagen goed gestalte krijgen. Dit overzicht kan leiden tot meer inzicht in de leerstijl van leerlingen en hun interesses en ambitie. Met dat inzicht kunnen docenten én leerlingen in bepaalde sectoren, profielen of vakken hun voordeel doen.

In de tabel hieronder is te zien welke categorieën van leereffecten zijn gebruikt voor de nulmeting. De deelnemende scholen konden op één of meer van deze categorieën scoren. Gemiddeld scoort elke school op twee categorieën.

GROENE pilot Amsterdam Beoogde effecten 2007-2008 *	aantal scholen per categorie	% scholen per categorie
Voor de leerlingen		
Versterken maatschappelijke inzicht: maatschappelijke kennis maatschappelijke betrokkenheid maatschappelijke verantwoordelijkheid	16	23.5
Oriëntatie op loopbaan, studie & beroep	9	13.2
inzicht verwerven in: samenhang school-maatschappij normen en waarden integratievraagstukken	9	13.2
Bewustwording eigen leefstijl	11	16.2
Actief kennismaken met: vrijwilligerswerk burgerschap	9	13.2
Ontwikkeling van algemene of persoonlijke competenties sociaalcommunicatieve vaardigheden	14	20.6
Totaal beoogde effecten voor leerlingen	68	99.9%

Bron: regeling bekostiging maatschappelijke stage VO, SenterNovem

* Meerdere effecten kunnen door één school zijn genoemd.

1.6 Verbinding met erfgoed

Vanuit het geschetste perspectief van school en leerling is het aannemelijk dat er een serieuze interesse bestaat voor het lopen van stages in de erfgoedsector. In deze Amsterdamse pilot werden in ieder geval ook stages gezocht én gevonden in instellingen in de erfgoedsector of daaraan gelieerde instellingen, met name indien er een breed educatief doel mee gediend kon worden of het een instelling met een breed maatschappelijk nut betrof. Scholen die zich hiermee bijvoorbeeld ook op de erfgoedsector richtten zijn de Christelijke Scholengemeenschap Buitenveldert en het St. Ignatiusgymnasium,

Aanmelding van stagemogelijkheden vanuit erfgoedinstellingen kon zowel gebeuren via de Vrijwilligerscentrale Amsterdam als het Meeting Points Amsterdam, die beide stages bemiddelen van en voor de scholen.

Voor de erfgoedinstellingen is het van belang inzicht te hebben in de doelstellingen en beoogde leereffecten van scholen en hun leerlingen. Indien men daar goed op aan weet te sluiten met de 'erfgoed'-doelen en -oogmerken, is het goed mogelijk dat in het kader van de maatschappelijke stage een stroom van leerlingen naar de erfgoedinstellingen op gang kan komen.

Een mooie manier om de aansluiting te vinden is het verworden van de te verwachten leeropbrengst die de leerling bij de erfgoedinstelling zou kunnen behalen. Daarmee wordt bedoeld dat de erfgoedinstelling zelf formuleert welke inhoud de stageplek heeft en welke competenties van de leerling daarbij zullen worden aangesproken en versterkt. Per stageplaats binnen de instelling kunnen aan de hand van een generiek competentieoverzicht dan 'de woorden' aan de leerling worden meegegeven na de stage. Op deze wijze kan er:

- inzicht komen in het karakter van het (vrijwilligers)werk dat bij de erfgoedinstelling gedaan kan worden. Voor de profilering naar de doelgroep is dat van evident belang. Tevens verschaft het zelfinzicht in de werkzaamheden die een ieder verricht,
- vooraf aan de stages met een school worden overlegd over het karakter van de stage (welke stageopdracht past het beste bij welke leerling qua niveau, profiel en jaargang?),
- tijdens de stage effectiever begeleid en overlegd worden met de leerling over de vorderingen en de leerprestaties,
- na de stage op eenvoudige manier bij de reflectie van de leerling aangeven worden wat goed ging, wat minder goed ging en wat slecht ging. Aan de hand daarvan kan de leerling in de zelfreflectie naar de school concreet aangeven welke leeropbrengst de stage had en welke vervolgstappen er eventueel binnen de school in het kader van de ontwikkeling van de leerling gezet kunnen worden.

De leeropbrengsten van de leerling kunnen in overleg met de erfgoedinstelling op de achterkant van het (eventueel) af te geven stagecertificaat opgenomen worden. Zodoende ontstaat een zeer transparante aanpak om op basis van inhoud en feitelijke stagewerkzaamheden een verbinding te leggen tussen de doelen van school, leerling en erfgoedinstelling.

2. ERFGOEDSECTOR EN MAATSCHAPPELIJKE STAGE: HET KWANTITATIEVE ONDERZOEK

Duidelijk is dat er een breed draagvlak is voor de maatschappelijke stage binnen de school en dat de mogelijke leereffecten voor de leerlingen zeer divers zijn. De aansluiting met te bereiken doelen voor de Erfgoedsector ligt ogenschijnlijk voor de hand. Zo lijkt de maatschappelijke stage in het VO zich als een bruikbare vorm aan te dienen om de aandacht voor het erfgoed binnen het VO te verbeteren. Daarnaast kan de maatschappelijke stage bijdragen aan een imagoverbetering van de erfgoedsector en de doelgroep jongeren 'binnen' halen als bezoeker, deelnemer en/of vrijwilliger. Daartoe moeten echter eerst de vragen rond het beschikbare draagvlak en de praktische mogelijkheden voor participatie aan maatschappelijke stages vanuit het VO in kaart gebracht worden.

In dit hoofdstuk worden de mogelijkheden voor benutting van de maatschappelijke stage in het VO geschetst aan de hand van het kwantitatieve onderzoek.

2.1 De enquête

Op 28 november 2008 werd onderstaande enquête in de erfgoedsector uitgezet per email en per post. Op basis van het aangeleverde adressenbestand van Erfgoed Nederland werd deze enquête aan 2181 adressen gestuurd.

[De enquête in de Erfgoedsector d.d. 28-11-2008]

Onderzoek maatschappelijke stages in de erfgoedsector

Uit de Erfgoedmonitor 2007 kwam naar voren dat bij veel erfgoedinstellingen de aandacht voor de doelgroep jongeren de laatste jaren is toegenomen. Ook blijkt de helft van de instellingen de komende twee jaar (nog) meer aandacht aan deze doelgroep te willen besteden. De Stichting Erfgoed Nederland wil daarom een impuls geven aan deze interesse door het helpen creëren van stageplekken in het kader van de invoering van de Maatschappelijke Stage in het voortgezet onderwijs.

Erfgoed Nederland wil graag van u horen wat er zoal gebeurt op het vlak van de maatschappelijke stage in de erfgoedsector en wil graag goede voorbeelden van maatschappelijke stages in de erfgoedinstellingen beschrijven. Zo beoogt Erfgoed Nederland erfgoedinstellingen positief onder de aandacht van jongeren te brengen en tegelijkertijd de aandacht voor educatie in de sector te stimuleren én te ondersteunen.

Doel van dit onderzoek is de startsituatie in de erfgoedsector bij de invoering van de maatschappelijke stage in kaart te brengen en goede voorbeelden aan te dragen. Indien u reeds actief bent met de maatschappelijke stage, horen wij graag van uw ervaringen. Maar ook als u niet of nog niet actief bent maar wel geïnteresseerd bent, horen wij dat graag.

Vragenlijst Erfgoedsector: nulmeting maatschappelijke stages

1. In welke erfgoedsector is uw organisatie werkzaam:
 - Erfgoed breed, namelijk
 - Erfgoed specifiek, namelijk
 - Archeologie

Musea
 Historische kringen en heemkundeverenigingen
 Archieven
 Monumenten
 Natuur- en milieueducatie
 Kunst- en cultuur
 Anders, namelijk

2. is uw organisatie al actief bezig met de maatschappelijke stage in het voortgezet onderwijs?
Of bent u plannen daartoe aan het ontwikkelen?

Ja
 Nee

3. Indien u reeds actief bent met de maatschappelijke stage, kunnen wij u dan benaderen voor een interview? Zo ja:

naam contactpersoon:

.....

telefoonnummer:

.....

De respons op deze enquête bestond op de peildatum van 30 december 2008 uit 563 reacties waarvan 146 foutmeldingen van (mail)adressen en 417 reacties die verwerkt konden worden. Van de 415 reacties waren er 74 verzoeken leeg teruggezonden per email, waarschijnlijk vanwege een foutieve invulling van de digitale vragenlijst. De overige 343 reacties (netto) konden per vraag worden verwerkt. Zie bijlage 1 voor een totaaloverzicht van alle reacties.

De verdeling van de netto respons over de deelsectoren in het erfgoed (peildatum 20 december 2008) was als volgt:

• Erfgoed breed	7.0%
• Erfgoed specifiek	10.1%
• Archeologie	5.8%
• Musea	32.9%
• Historische kringen & heemkundeverenigingen	12.5%
• Archieven	9.5%
• Monumenten	3.7%
• Natuur- en milieueducatie	3.4%
• Kunst- en cultuur	4.0%
• Anders	7.6%

2.2 Erfgoedsectoren en stages

De vragen waren er op gericht inzicht te krijgen in welke erfgoedsectoren er al initiatieven zijn tot benutting van de maatschappelijke stage in het VO. Met initiatieven wordt bedoeld de daadwerkelijke benutting of de plannen daartoe.

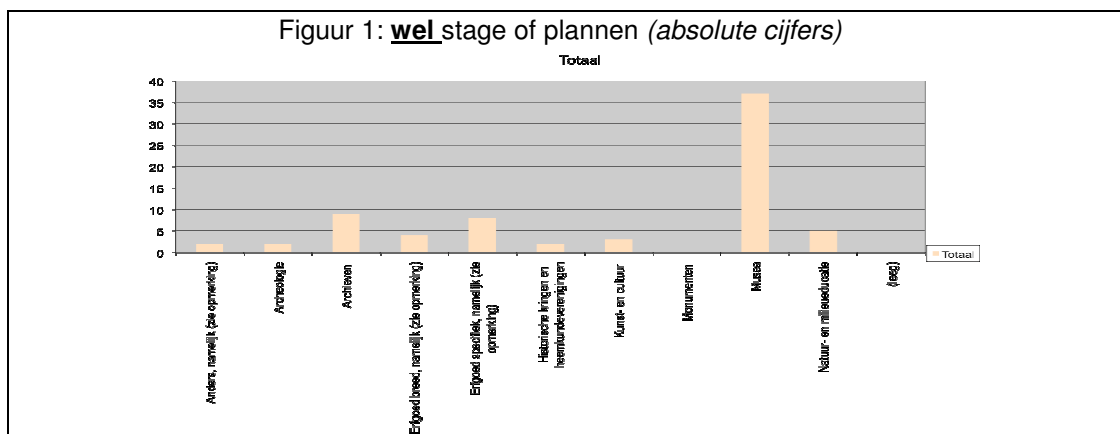
Uit de antwoorden kwam naar voren dat van de instellingen die reageerden op de enquête ongeveer een kwart al met de stage actief is of daar plannen toe aan het ontwikkelen is. In de andere gevallen (ca. 75%) werd aangegeven dat men niet bezig was met de stage en daar ook geen plannen toe aan het ontwikkelen was.

Geëxtrapoleerd naar de erfgoedsector en volledig gebaseerd op de respons – en dus niet op de non-respons - zou het in absolute getallen op basis van een kwart van de aangeleverde adressen voor de enquête adressen/erfgoedinstellingen gaan om bijna 450 instellingen waar men al positief staat tegenover de maatschappelijke stage en daar in de meeste gevallen ook al actief mee is. Hierbij moet worden opgemerkt dat het adressenbestand nogal wat foutmeldingen opleverde, met name in de mailadressen, en dat het bestand onvolledig is.

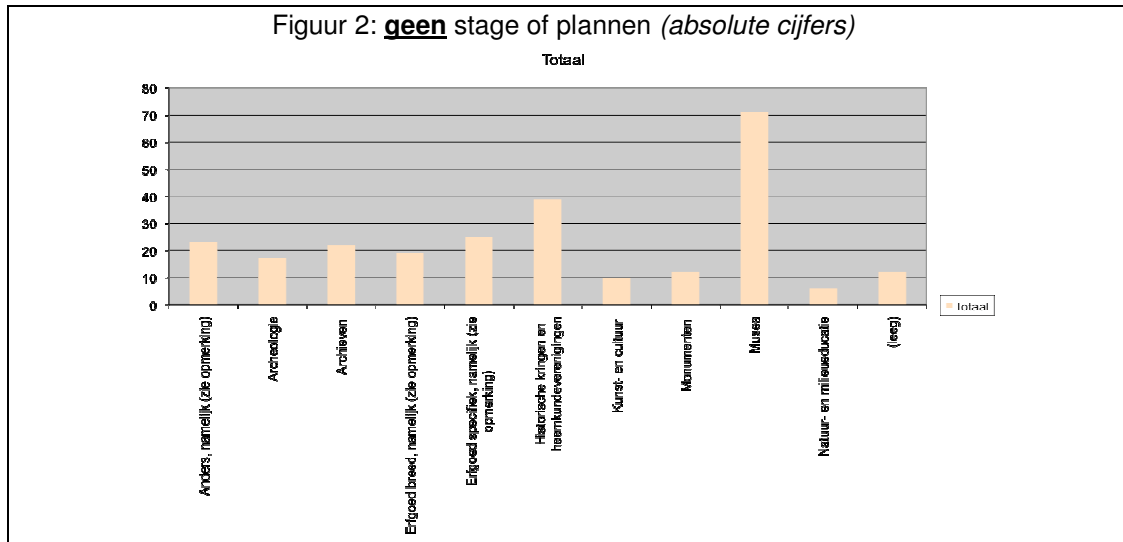
De verdeling van de positieve respons over de verschillende deelsectoren laat zien dat met name de musea op dit moment de grootste deelsector vormen waarin de stage al benut wordt:

• Erfgoed breed	5.5%
• Erfgoed specifiek	11.1%
• Archeologie	2.8%
• Musea	51.6%
• Historische kringen & heemkundeverenigingen	2.8%
• Archieven	12.5%
• Monumenten	0%
• Natuur- en milieueducatie	6.9%
• Kunst- en cultuur	4.1%
• Anders	2.8%

Opvallend is het hoge percentage van de musea waar meer dan de helft van de initiatieven zich momenteel afspeelt. Overige sectoren waar al substantiële activiteit is zijn de archieven en het specifieke erfgoed. In de overige sectoren is er geen tot slechts geringe animo voor de stage. In Figuur 1 is de positieve respons in absolute cijfers weergegeven.

Deze positieve respons wordt gespiegeld door de respons die toonde dat er geen of nauwelijks initiatieven zijn tot benutting van de stage. Gelet op de respons in absolute cijfers springt dat met name de deelsector historische kringen en heemkundeverenigingen uit. Deze respons is in figuur 2 aangegeven.

Ook uit de respons op de vraag naar de interesse voor een interview om de eigen aanpak toe te kunnen lichten komt hetzelfde beeld naar voren als uit figuren 1 en 2 kan worden gehaald: in de deelsector van musea is de animo het grootst, op afstand gevolgd door archieven en het specifieke erfgoed. Bij met name de deelsector historische kringen en heemkundeverenigingen is de animo het kleinst.

2.3 Deelconclusies kwantitatief

Op basis van de enquête kan een aantal deelconclusies worden getrokken:

- Op basis van de respons op de enquête kan over de gehele erfgoedsector bezien de animo voor benutting van de maatschappelijke stage met een percentage van bijna 25% hoog worden genoemd. Onder dit percentage vallen zowel de bestaande initiatieven als de geplande initiatieven. Dit percentage is hoog te noemen omdat de maatschappelijke stage nog geen formeel ingevoerd beleid van scholen in het Voortgezet Onderwijs is en er derhalve nog niet overal vanuit scholen actief wordt geworven voor stageplaatsen.
- Er zijn vooral in de erfgoedsector van musea veel initiatieven voor benutting van de maatschappelijke stage. Andere erfgoedsectoren die goed scoren zijn de archieven en de specifieke erfgoedsector.
- In de erfgoedsector van historische kringen en heemkundeverenigingen lijkt de animo het laagst. Dit heeft waarschijnlijk te maken met het specialistische karakter van de activiteiten die men uitvoert.

3. DE ERFGOEDSECTOR EN DE MAATSCHAPPELIJKE STAGE: HET KWALITATIEVE ONDERZOEK

De kwalitatieve analyse van de animo in de erfgoedsector voor de maatschappelijke stage in het VO dient antwoorden te geven op de onderzoeksvragen rond vormgeving, inhoud en ondersteuning van het benutten van de stage voor doeleinden van het voortgezet onderwijs en de leerling enerzijds en de samenleving en de erfgoedsector anderzijds. Synergie tussen deze doeleinden is mogelijk indien de vorm en inhoud van de stage aansluiten op elkaars aanpak en beleving.

In het kwalitatieve onderzoeksgedeelte richtte het onderzoek zich op het interviewen van een aantal organisaties in de erfgoedsector en een enquête onder de regionale pilots in het VO dit schooljaar.

3.1 De interviews

Onder een breed palet aan organisaties in de erfgoedsector is aan de hand van een vragenlijst informatie ingewonnen over de wijze waarop zij met de maatschappelijke stage in aanraking zijn gekomen en waarom & hoe zij hiervan gebruik zijn gaan maken.

Het algemene beeld dat uit de interviews naar vormen komt is een grote mate van belangstelling om vanuit ideële en/of praktische motieven met de maatschappelijke stage aan de slag te gaan. De lopende initiatieven zijn veelal kleinschalig van karakter en kennen een ad hoc-invulling van de stage. De initiatieven zijn meestal op basis van een bestaand contact met een school of vanwege een betrokken contactpersoon binnen de erfgoedinstelling gerealiseerd. Over actief beleid binnen de erfgoedinstellingen wordt intern weinig gecommuniceerd. De erfgoedsector is overwegend aanbodgericht als het gaat om het invullen van maatschappelijke stageplaatsen. De maatschappelijke stages worden slechts sporadisch aangeboden aan scholen. Meestal is het de school die navraag doet bij de erfgoedinstelling of er een mogelijkheid is voor een stage. In voorkomende gevallen wordt de maatschappelijke stage ingevuld omdat men al stagiaires vanuit het MBO, HBO of het wetenschappelijk onderwijs heeft rondlopen. Er wordt ook soms melding gemaakt van contacten met erfgoedhuizen als het om het onderbrengen van maatschappelijke stages gaat. In een enkel geval, zoals bij het Liemers Museum, solliciteren de leerlingen min of meer naar de stageplaats die is overeengekomen om zodoende van tevoren duidelijk te krijgen welke motivatie de leerling heeft. Voor het museum biedt dit inzicht in het type werk dat met de leerling opgepakt kan worden.

Er is brede steun voor de doelen die de maatschappelijke stage dient: de stage moet de leerling in staat stellen te proeven van de samenleving in het algemeen en van het ideëel werken in de vrijwilligerssector in het bijzonder. Op deze brede doelen wil men als erfgoedinstelling graag inspelen. Motieven daartoe zijn vooral ideële drijfveren. De praktische kant van de maatschappelijke stage wordt meestal niet zo sterk ervaren. De inzet van leerlingen uit het VO is over het algemeen te kort om een praktisch voordeel op te leveren. "Zodra ze ingewerkt zijn, zijn ze alweer weg". Desalniettemin is het draagvlak onder erfgoedinstellingen breed te noemen.

Het is meestal geen probleem om de stagiaires binnen de organisatie te plaatsen. Deze plaatsing gebeurt meestal binnen een bepaald schema van ofwel roulerende werkzaamheden ofwel vastomlijnde opdrachten. Zo worden de stagiaires binnen het DAF-museum in een stage van één week langs de verschillende afdelingen geloodst: de afdelingen 'publiek', het archief, de werkplaats en

de administratie. Binnen elke afdeling is er een vaste begeleider. Zodoende leert men de hele organisatie kennen. Andere organisaties plaatsen de leerlingen over het algemeen op één (type) opdracht: rondleidingen, archiverings- of administratieve taken of relatiebeheer.

Interessant is het wenkende perspectief dat het Gemeentearchief van Geleen – op termijn en gelet op een mogelijke fusie met het historisch centrum – ziet van stagiaires die bij beide erfgoedinstellingen hun maatschappelijke stage kunnen invullen.

Het aantal stageplaatsen dat wordt geboden ligt over het algemeen tussen de twee en de vijf per jaar. Dit komt deels vanwege de korte periode waarin de scholen zelf de maatschappelijke stage laten invullen binnen het schooljaar en deels vanwege de beperkte begeleidingstijd die de erfgoedinstellingen kunnen invullen. De begeleiding van de stagiaires is overigens overal een moeilijk punt. Men heeft geen duidelijk beeld bij de doelgroep en men is onvoldoende in staat met scholen vastomlijnde afspraken op te stellen; dit wordt versterkt doordat de scholen zelf ook nog geen duidelijk uitgewerkte aanpak voor de benutting van de maatschappelijke stage hebben ontwikkeld.

In dit kader is het initiatief van een vijftal samenwerkende, Gelderse, 'groene' organisaties (Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Geldersch Landschap, IVN en Landschapsbeheer Nederland) vermeldenswaard. Zij hebben elkaar gevonden om samen een stageconcept voor de groene Maatschappelijke Stage te ontwikkelen en in de periode 2008-2009 uit te testen. De belangrijkste kenmerken van het stageconcept 'Betrokken bij Buiten' zijn:

- is geschikt voor alle leerjaren en alle niveaus,
- werkt met echte opdrachten van echte opdrachtgevers,
- is gebaseerd op de activerende werkvormen van Scholen voor Duurzaamheid,
- gaat uit van een stageduur van 36 uur per leerling,
- richt zich op groepen/klassen (niet op individuele en/of kleine groepjes leerlingen),
- biedt - voor de betrokken organisaties - mogelijkheden om draagvlak te vergroten bij (toekomstige) gebruikers en invulling te geven aan maatschappelijke verantwoordelijkheid.

De begeleiding van stagiairs is over het algemeen een probleem. Men werkt meestal met vrijwilligers die geen of nauwelijks ervaring hebben met het begeleiden van stagiaires. De aantallen stagiaires die kunnen worden opgenomen is sterk afhankelijk van de investering die men zou moeten doen in de begeleiding; en daar is met vrijwilligers weinig ruimte voor. Er is wel draagvlak maar vooralsnog weinig aanwezige kennis om adequaat te begeleiden. Daar komt nog bij dat zeker in voorkomende gevallen waar een ongeïnspireerde stagiaire moet worden begeleid, deze begeleiding een lastige zaak is. De geringe belangstelling voor de maatschappelijke stage in de deelsector van historische kringen en heemkundeverenigingen is in dit kader ook terug te voeren op het individuele karakter van deze deelsector. De meeste kringen en verenigingen zijn niet ingesteld op het 'laten werken' via een stage van leerlingen. Tijd en ruimte ontbreken bijna volledig om ze dan ook nog te begeleiden.

Wat betreft de afronding van de stage wordt in de meeste gevallen meegewerkt aan de evaluatieformulieren waarmee de leerlingen vanuit de school aan de slag gaan. Er is bijna in alle gevallen sprake van hulp bij het invullen en soms wordt zelfs extra documentatie van de stage geleverd via de instelling of een persoonlijk verslag van de begeleider. Sporadisch is ook sprake van een certificaat dat wordt afgegeven na afronding van de stage. Op dit certificaat staan naast de handtekening en een schets van de organisatie ook het type werkzaamheden dat de leerling in de stage heeft uitgevoerd.

3.2 De regionale pilots

Dit schooljaar volgen in heel Nederland ruim 61.000 middelbare scholieren een maatschappelijke stage van tenminste 30 uur in het kader van regionale pilots. Het Kabinet stelde voor deze pilots twaalf miljoen euro beschikbaar. Dit schooljaar wordt gebruikt om de invoering van de maatschappelijke stage zoveel mogelijk te stimuleren en betrokkenen van elkaar te laten leren. De proef bestaat uit 21 regionale pilots. Hieraan doen circa 275 scholen en een veelvoud aan maatschappelijke organisaties mee verspreid over heel Nederland.

Het ministerie van OCW onderzoekt met deze grootschalige pilots de uitvoering van maatschappelijke stages. In de pilotprojecten wil het ministerie samen met scholen, vrijwilligerscentrales, gemeenten en stageaanbieders ervaring opdoen om een goede invoering per 2011 mogelijk te maken. Vanaf dat schooljaar lopen nl. alle middelbare scholieren een maatschappelijke stage.

Onder de regionale pilots is een vragenlijst verspreid om meer inzicht te krijgen in de bekendheid met de erfgoedsector en de al bestaande activiteiten of de kansen die de invoering van de maatschappelijke stage aan deze sector biedt. De respons leverde veel kwalitatieve informatie op.

Van de aangeschreven contactpersonen van de pilots reageerde meer dan de helft. Onder deze pilots was de bekendheid met de erfgoedsector met 80% zeer goed te noemen. Daarnaast meldde ruim 60% dat binnen hun pilot al stages werden ingevuld in de erfgoedsector. Onder de pilots waar nog geen contacten waren met de erfgoedsector was de wens om dat alsnog te realiseren circa 20%. Tezamen komt het draagvlak voor het praktisch uit kunnen en willen voeren van stages in het erfgoed binnen de huidige regionale pilots daarmee uit op ruim 80%.

Het type werkzaamheden dat met erfgoedinstellingen wordt uitgevoerd in de stage is zeer divers en worden binnen verschillende deelsectoren uitgevoerd:

- *Ze helpen binnen de musea bij kleine klusjes (techniek) en ze helpen bij rondleidingen van kinderen (basisscholen).*
- *Ze werken met natuurmonumenten aan het onderhoud van bossen. Ze assisteren bij wandelingen van kinderen (basisscholen).*
- *Ze maken in samenwerking met kunstenaars "Kunst" om beschikbaar te stellen aan het goede doel.*
- *Een vestiging doet een pilot met natuurmonumenten; het gaat steeds om ongeveer 25 leerlingen, nu is de tweede groep aan de beurt.*
- *Er zijn groepen leerlingen actief bij landschapbeheer wilgenknotten, nestkastjes maken, onderhoud.*
- *In de kunst en cultuurcentra wordt er gewerkt met leerlingen in ondersteunende diensten.*
- *Er zijn leerlingen actief bij diverse musea.*
- *Een groepje leerlingen hebben een bunker geadopteerd om deze te onderhouden.*
- *Leerlingen denken mee in de jongerendenktank van de Provincie Zeeland.*
- *Er gaan leerlingen aan de slag bij de kunstbende.*
- *Er gaan leerlingen aan de slag bij diverse festivals op het gebied van kunst en cultuur.*
- *Er zijn leerlingen actief bij diverse dans, muziek en toneelgezelschappen.*
- *Ze werken met natuurmonumenten aan het onderhoud van bossen.*
- *Ze maken in samenwerking met kunstenaars 'kunst' om beschikbaar te stellen voor het goede doel.*
- *PR-activiteiten voor theaters.*

De bekendheid met en reeds bestaande contacten binnen de erfgoed-deelsectoren is breed verdeeld onder de regionale pilots. In een regionale pilot konden meerdere deelsectoren worden genoemd waar men actief mee samenwerkte of wilde gaan samenwerken in dit schooljaar genoemd. Dit leverde het volgende beeld op van de contacten met deelsectoren Erfgoed binnen de regionale pilots:

• Erfgoed breed	0 maal vermeld	
• Erfgoed specifiek	1	„
• Archeologie	1	„
• Musea	5	„
• Historische kringen & heemkundeverenigingen	0	„
• Archieven	1	„
• Monumenten	1	„
• Natuur- en milieueducatie	6	„
• Kunst- en cultuur	5	„

Het hoge aantal contacten in natuur- en milieueducatie is te verklaren door de reeds langer lopende activiteiten van het ministerie van LNV waardoor onder de ook aan dit ministerie gelieerde erfgoedorganisaties de benutting van de maatschappelijke stage reeds langer geleden is gestimuleerd. Voorts is het aantal keren dat de deelsector musea is vermeld in overeenstemming met de belangstelling die reeds uit de enquête onder alle erfgoedinstellingen bleek. De hoge score van de deelsector kunst & cultuur is niet overeenkomstig deze enquête maar geeft wel aan dat deze deelsector weinig moeite zou moeten hebben om de stage te gaan benutten.

Tot slot is vermeldenswaard dat veel regionale pilots contact zoeken of al hebben met provinciale steunpunten en erfgoedhuizen of lokale vrijwilligerscentrales voor de erfgoedsector. Er is veel behoefte aan coördinatie rond netwerkvorming en afstemming tussen school, leerling en stagebieder.

3.3 Algemene conclusies kwalitatief

Men staat positief tegenover de invoering van de stages. Men heeft daar overwegend ideële motieven voor. De begeleidingsproblematiek is te groot en de omvang van één stage te gering om nu al te kunnen spreken van een nuttige investering in de benutting van de maatschappelijke stages in het VO. De potentie is echter groot, gelet op de animo die bestaat binnen de 'good practices' en in de regionale pilots.

Erfgoedinstellingen zijn over het algemeen (nog) aanbodgericht, d.w.z. dat ze het initiatief van de scholen laten komen. Er bestaat ook nog geen duidelijk beeld bij de beschikbare infrastructuur voor de erfgoedinstelling op lokaal, regionaal/provinciaal en nationaal niveau. Een enkele instelling weet de weg te vinden naar een erfgoedhuis of naar de website van het ministerie van OCW over de maatschappelijke stage.

Vanuit het veld wordt aan Erfgoed Nederland gevraagd algemene informatie over de mogelijkheden en de beschikbare ondersteuning te leveren. Ook wordt het aanleveren van formats en draaiboeken genoemd voor het organiseren van stages.

Veel hangt af van de coördinatie, de steun die organisaties kunnen krijgen bij de begeleiding van leerlingen, de afstemming tussen school, leerling en stagebieder en, tot slot, de praktische vormgeving van de stage.

4. CONCLUSIES EN STAPPENPLAN

Staatssecretaris Van Bijsterveldt heeft op 3 december 2008 afspraken gemaakt met Erfgoed Nederland die als eerste culturele instelling op grote schaal maatschappelijke stages wil gaan aanbieden. In samenwerking met de erfgoedinstellingen gaat Erfgoed Nederland de komende jaren ca. 2.000 stageplekken aanbieden om middelbare scholieren via de maatschappelijke stage kennis te laten op doen in de cultuursector.

4.1 Conclusies en aanbevelingen

Erfgoed Nederland wilde in dit verband onderzoeken wat de stand van zaken rond het draagvlak en de reële mogelijkheden zijn voor maatschappelijke stages in musea, archieven, bij monumenten en archeologie. Dit onderzoek zocht vanuit deze missie antwoord op de volgende vragen:

1. In welke erfgoedinstellingen wordt de maatschappelijke stage (al) uitgevoerd of is de maatschappelijke stage in ontwikkeling?
2. Op welke wijze krijgt de maatschappelijke stage vorm?
3. Welke infrastructuur is er rondom de maatschappelijke stage opgebouwd?
4. Participeren de erfgoedinstellingen in deze bestaande infrastructuur?
5. Waar zit de meerwaarde van een door Erfgoed Nederland landelijk geregisseerd project? Waar bevinden zich de lacunes op het gebied van de maatschappelijke vraag bij erfgoedinstellingen?

In grote lijnen komt de beantwoording van deze vragen in dit exploratieve onderzoek neer op de volgende conclusies en aanbevelingen:

- Ad 1. In musea is de maatschappelijke stage reeds een redelijk bekend fenomeen. Erfgoedsectoren die met name aan de ontwikkeling werken zijn de archieven en de specifieke erfgoedsector. Daarnaast zijn er veel initiatieven in 'groene' instellingen die tevens vanuit natuur- en milieueducatieve oogpunt een verbinding hebben met de erfgoedsector zoals natuurmonumenten en landschapsbeheer.
- Ad 2. De maatschappelijke stage krijgt momenteel vooral vorm op ad hoc-basis; zodra er zich stagiaires aandienen, meestal op initiatief van VO-scholen, wordt een algemeen begeleidingsplan opgesteld dat eruit bestaat om de leerling zoveel mogelijk kennis te laten nemen van het type werk dat binnen de betreffende erfgoedinstelling wordt verricht. Veel is daarbij afhankelijk van de vrijwilligers die op het moment van 'aantreden' van de stagiaires beschikbaar zijn, geen bezwaar hebben een leerling te begeleiden en de extra werkdruk aankunnen. De stageactiviteiten kunnen in dat kader uiteenlopen van administratief werk, publieksgerichte activiteiten, rondleidingen verzorgen of eenvoudige technisch werk. In dit opzicht sluiten deze stages het beste aan bij de doelstellingen van VO-scholen rond het actief kennismaken met vrijwilligerswerk. In sommige gevallen, zoals in het praktijkvoorbeeld van de 'groene', samenwerkende organisaties in het Gelderse, is er sprake van een educatieve doelstelling die goed aansluit bij de andere doelen van VO-scholen.

CONCLUSIES EN STAPPENPLAN

De maatschappelijke stage VO in de erfgoedsector **Eindrapport**

Velperbinnensingel 9
6811 BP Arnhem
026 4460570 (Tel)
026 4461794 (Fax)

- Ad 3 Over het algemeen ontbreekt het nog volledig aan enige infrastructuur voor erfgoedinstellingen & om hun beschikbaarheid voor het invullen van stageplaatsen te organiseren. Het initiatief tot het regelen van stages komt over het algemeen van de scholen zelf die in voorkomende gevallen
- Ad 4. erfgoedinstellingen, m.n. musea, op eigen initiatief bellen en informeren naar de mogelijkheden voor stages van hun leerlingen.

De meest uitgesproken infrastructuur die reeds bestaat in de erfgoedsector is geconcentreerd op provinciale, regionale of lokale netwerken tussen scholen en erfgoedinstellingen via coördinerende instellingen zoals vrijwilligerscentrales en erfgoedhuizen. Deze infrastructuur beperkt zich momenteel tot een paar regio's, zoals de provincie Zeeland. In het Gelderse zijn diverse regionale initiatieven in ontwikkeling die eveneens hun eigen infrastructuur voor bemiddeling en aansluiting school-erfgoedinstelling gaan organiseren.

- Ad 5. De lacunes in de erfgoedsector waar Erfgoed Nederland op zou kunnen inhaken betreffen vooral de behoefte binnen erfgoedinstellingen aan netwerkvorming, de inrichting van stageplaatsen en de professionaliseringsvraag voor begeleiding van stagiaires.

Veel erfgoedinstellingen hebben baat bij een overkoepelende inventarisatie en organisatie van het externe netwerk dat nodig is om stages aan te kunnen bieden op een doelmatige manier, d.w.z. effectief en efficiënt voor leerling, school en erfgoedinstelling. Voor de meeste erfgoedinstellingen is het doelmatig invullen van ideële doeleinden voor de eigen organisatie daarbij voldoende zolang het maar niet ten koste gaat van de werkzaamheden en oogmerken van de erfgoedinstelling zelf.

Ook het interne netwerk binnen de erfgoedsector en de verschillende deelsectoren kan gevoed worden door Erfgoed Nederland; vanuit het 'erfgoedveld' bestaat veel vraag naar praktijkvoorbeelden van collega-instellingen, tips en trucs en een vraagbaak voor knelpunten en oplossingen. Tevens bestaat er her en der behoefte om met ander erfgoedinstellingen gezamenlijk op te trekken en een 'economy of scales' te realiseren waardoor aspecten als begeleiding, lokale coördinatie en reflectie vanuit een gedeelde inzet doelmatiger opgepakt kunnen worden.

Bij de inrichting van de stageplaatsen kan ondersteuning op het vlak van het aanleveren van praktijkvoorbeelden uitkomst bieden. Voorop staat dat het uitvinden van het wiel zoveel mogelijk wordt voorkomen. Ook het aanleveren van 'modellen' of formats voor het opzetten, inrichten en uitvoeren van bepaalde typen stageopdrachten kan uitkomst bieden om de organisatorische rompslomp voor erfgoedinstellingen zoveel mogelijk te beperken. Hierbij moet nadrukkelijk in ogenschouw worden gehouden dat de stage vanaf 2011 een omvang van 70 uur zal hebben.

Tot slot is er op het vlak van de benodigde deskundigheid voor het begeleiden van leerlingen behoefte aan cursussen of trainingen die op lokaal/regionaal niveau kunnen worden aangeboden en waar de erfgoedinstellingen op kunnen intekenen.

Een effectieve aanpak van de doelen van Erfgoed Nederland is gebaat bij een actieve ondersteuning van pilots met de maatschappelijke stage binnen de erfgoedsector. Aanbevelenswaardig is de ondersteuning te richten op een 'duizend bloemen bloeien' aanpak. De focus kan dan liggen op verschillende soorten pilots: lokaal, regionaal en landelijk; erfgoed-breed of erfgoeddeelsectoren; klein en groot.

CONCLUSIES EN STAPPENPLAN

De maatschappelijke stage VO in de erfgoedsector **Eindrapport**

Velperbinnensingel 9
6811 BP Arnhem
026 4460570 (Tel)
026 4461794 (Fax)

Mogelijkheden tot ondersteuning vanuit Erfgoed Nederland liggen bij landelijke projectbegeleiding, organisatie van onderlinge communicatie tussen pilots, aanvullende financiering, aanreiken van expertise, draaiboeken en voorbeelden, ondersteuning bij de netwerkvorming en algehele monitoring van de voortgang en de resultaten.

Belangrijke vragen die met de pilots beantwoord moeten worden betreffen de wijze waarop het fenomeen van de maatschappelijke stage het best verankerd kan worden binnen de erfgoedsector; welke rollen spelen landelijke en regionale organisaties en/of steunpunten?; welke overkoepelende diensten en informatie kunnen worden geleverd aan de erfgoedinstelling?

Uitkomsten van de pilots dienen te zijn: overzicht van good practices in de verschillende erfgoeddeelsectoren, zicht op de benodigde algemene informatievoorziening en materialen ((formats voor) draaiboeken, stage- en begeleidingsplan, stageactiviteiten en evaluatieplannen), inzicht in financiële, juridische en administratieve processen en de netwerkvorming (interen en extern).

Op basis van dit algemene beeld kan het volgende worden gezegd van de mogelijkheden om in de erfgoedsector gebruik te (gaan) maken van de maatschappelijke stage:

- Coördinatie van netwerkvorming (intern/extern), inrichting stageplekken, verspreiding van praktijkvoorbeelden en een programma voor deskundigheidsbevordering van vrijwilligers kunnen op landelijk niveau worden ontwikkeld.
- Begeleiding van stagiaires is het kritische aandachtspunt voor erfgoedinstellingen.
- Een reactieve houding van de erfgoedinstellingen domineert nog in het aanbieden van stages. Een proactieve houding naar scholen toe kan de beoogde doelen van imagoverbetering en educatieve doelen versterken.
- Doelstellingen van erfgoedinstellingen zijn grotendeels ideëel en zij daarom vrij eenvoudig in te passen van de doelstellingen van scholen. Het praktische nut van de inzet van stagiaires verdient echter ook aandacht om het draagvlak binnen de erfgoedsector te verbreden.
- Verzekering en aansprakelijkheid van de stages zijn zaken waar erfgoedinstellingen vooral geen last van moeten hebben. Deze administratieve organisatie kan neergelegd worden bij bemiddelars als vrijwilligerscentrales of erfgoedhuizen.
- Vorm en inhoud van stages kunnen op basis van praktijkvoorbeelden per erfgoedsector veel concreter gestalte krijgen. De meerwaarde van het aanbeiden van stages wordt hierdoor versterkt.
- Omvang van de stages wordt vanaf 2011 zeventig uur. Daarmee dient rekening te worden gehouden in de praktijk van de erfgoedinstellingen.
- Beoogde leereffecten van scholen en leerlingen dienen afgestemd te worden met de doelen en de context van de erfgoedinstellingen. Dit kan direct in de relatie gebeuren tussen een erfgoedinstelling en een school of via bemiddelaars.
- Eindrapportages van leerlingen kunnen gevoed worden door de erfgoedinstelling. De samenhang met de doelen van een school wordt daarmee versterkt; ook doelen gericht op imagoversterking en de educatieve waarde van erfgoedinstelling voor scholen wordt hiermee versterkt. Zie ook: 1.6.

4.2 Stappenplan

Afgaande op de bestaande werkelijkheid in de erfgoedsector en de ervaringen met de maatschappelijke stage in andere sectoren is het mogelijk om een eerste versie van een stappenplan voor erfgoedinstellingen te componeren indien men besluit aan te sluiten bij de afspraken tussen het Kabinet en Erfgoed Nederland rond het aanbieden van maatschappelijke stages. En dergelijk stappenplan kan zo breed en smal zijn als men zelf wenst. Uitgangspunt is dat de verschillende stappen onderkend worden:

- oriëntatie op de stage (wat is het en wat is onze visie?),
- plaatsbepaling (afstemming intern en binnen erfgoed en extern met scholen; algemene invulling van de stage-uren met activiteiten of thema's),
- een stage- en begeleidingsplan (concreet plan voor invulling van stages),
- een evaluatieplan voor het realiseren van interen en externe feedback.

Stappenplan Benutting Maatschappelijke Stage VO in Erfgoedinstellingen

Stap 1: Oriëntatie en Visie

- a. De maatschappelijke stage betekent voor de erfgoedinstelling:
- b. In onze regio gaat het om zoveel leerlingen en scholen:
- c. Wij bieden aan scholen en leerlingen:
- d. Wij vinden zelf het volgende van de maatschappelijke stage:
- e. Wij bieden stages aan omdat:
- f. De stage levert ons het volgende op:

Stap 3: Afstemming intern

- g. Het interne draagvlak is als volgt:
- h. Wie zijn betrokken bij de stage:
- i. Wie neemt welke beslissingen:
- j. De volgende investeringen zijn nodig:

Stap 4: Afstemming scholen

- k. Hoe leg ik contact met scholen?
- l. activiteiten en wensen van de erfgoedinstelling zijn als volgt afgestemd met de school:
- m. contactpersonen over en weer zijn:
- n. de opdrachten sluiten aan bij de capaciteiten en mogelijkheden die de jongeren hebben:
.....

Stap 5: Stageplan

- o. hoe vul ik de stage in?
- p. Wij bieden zoveel stageplaatsen:
- q. De stagebegeleiding wordt verzorgd door:
- r. Het stageplan voorziet in de volgende stageactiviteiten:
- s. De volgende leerling(groep)en (niveau, leeftijd, specifieke doelgroep) kunnen bij ons stage lopen:
.....
- t. De inhoudelijke afstemming met de school vindt als volgt plaats:

Stap 6: Begeleidingsplan

- u. De leerling wordt als volgt begeleidt:
- v. De begeleider(s) is/zijn getraind:
- w. De begeleider overlegt met de school/scholen als volgt:

Stap 7: Evalueren

- x. De erfgoedinstelling is als volgt betrokken bij de stagerapportage van de leerling:
- y. De erfgoedinstelling helpt u de leerling als volgt met de rapportage:
- z. De erfgoedinstelling overlegt over de resultaten van de leerling met de school: ja/nee
- aa. De erfgoedinstelling houdt een trackrecord van de leerlingen die stage liepen: ja/nee

CONCLUSIES EN STAPPENPLAN

De maatschappelijke stage VO in de erfgoedsector **Eindrapport**

Velperbinnensingel 9
6811 BP Arnhem
026 4460570 (Tel)
026 4461794 (Fax)

BRONNEN

Bekkers, R. & L. Bridges Karr (2008) Evaluatieonderzoek Maatschappelijke Stage. Utrecht: Universiteit Utrecht.

Freire, P (1972) Pedagogie van de onderdrukten. Baarn: In den Toren.

Duvekot, R.C. (2008). Maatschappelijke stages in Amsterdam. Nulmeting scholen 2007-2008. Arnhem: Empowerment centre EVC.

Onderwijsraad (2008) Gesteld op onderwijs. Jaarboekje Onderwijs 2007. Den Haag: Onderwijsraad.

Pilot Amsterdam (2008) Scharrelkinderen in de proeftuin Amsterdam. Gemeente Amsterdam: DRO/DMO.

SenterNovem (2007) Evaluatie van de Regeling aanvullende bekostiging maatschappelijke stages in het voortgezet onderwijs. Den Haag: SenterNovem.